

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2019
32

УДК 94:8](477)(082)

У 45

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. 372 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії (Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії), а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують дослідження мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст., засідань Галицького сейму, а також польовими матеріалами Чернігівщини.

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден), спогадів сучасників про відомих людей (Олена Пчілка).

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2019. Vol. 32. 372 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

Articles from historical block reveal current issues of history (the West Ukrainian People's Republic, military history) as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies represent research of linguistic phenomena based on the materials of monuments of the 16th-18th centuries, meetings of Diet of Galicia and Lodomeria, field materials of Chernihiv region.

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Jablonska-Uden), as well as memoirs of contemporaries about famous people (Olena Pchilka).

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 10 від 26.11.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Реманик Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

DOI: 10.33402/ukr.2019-32-366-368

Галина КОБИРИНКА

Людмила РЯБЕЦЬ

[Рец.]: Наталя Хобзей і її стезя, закосичена науковими думками, рідними словами... [на]: Хобзей Наталя. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія. Львів, 2019. 832 с. (Серія «Діалектологічна скриня»)

Минув рік, як відійшла в інші світи незабутня і неповторна Наталя Хобзей. У переддень цієї сумної дати в серії «Діалектологічна скриня» побачила світ нова книга – така очікувана в науковому товаристві, книга, у якій викладено наукові світи Наталі Хобзей, книга, де переплелися радість і втіха для діалектолога, етнографа, історика й усіх поціновувачів рідного слова. Адже в одному виданні – солідному томі на понад 830 сторінок – колеги й родина дбайливо зібрали її творчий доробок, опублікований у наукових збірниках в Україні й за кордоном. Книга потішила і водночас засмутила, бо кожен із нас усвідомлює, що далі не буде... не буде зустрічей наживо, не буде цікавих доповідей, не буде щирої Наталиної усмішки, не буде лунати її: «Привітики!». Але є і будуть її праці, які спонукатимуть молодих діалектологів до реалізації нових творчих ідей, подарують крила й жагу пізнання таємничого світу слова.

Неординарна та своєрідна наукова спадщина Наталі Хобзей, як і багатогранна в наукових пошуках сама авторка – надзвичайно цікава й неповторна особистість. Вона мала багато уподобань у науці – Гуцульщина, міфологія, лексикографія, діалектне слово, і цей перелік можна продовжувати і продовжувати, але все це об'єднує любов дослідниці до особливої галузі мовознавчої науки – діалектології.

Видання відкриває тепле й зажурливе передслово упорядниці Оксани Сімович, яке ознайомлює читача зі структурою книги, та розповідь Тетяни Ястремської про наукові світи своєї багатолітньої колеги Наталі Хобзей, її ідеї, наукові проекти та захоплення.

У передслові зазначено, що поділ на частини інколи досить умовний, але видається цілком логічним. Книга складається із шести розділів: I. «Гуцулський все-світ»: слово і контексти; II. «Між світом і антисвітом»: демонікон; III. «Абї ни вийшло з пам'яти»: дієслово; IV. Мовний простір Львова; V. «Залюблені» в діалектологію; VI. Рецензії. Варто відзначити, що до деяких розділів подано епіграф, а то й не один, і ці дуже вдало дібрані мотто цілком відповідають змісту частини, котру відкривають, а головне – передають Наталине ставлення до проблеми, якій присвячений розділ. Важливо, що після назви кожної зі статей у книзі подано повну бібліографічну довідку про публікацію-джерело.

Перший розділ умістив низку статей, присвячених діалектній лексикографії – це праці про методикоу представлення діалектного слова в лексиконі, історію українського словництва, відомих словників (Олексу Бевку, Юрія Кміта, Івана Вагилевича та ін.), діалектні словники нового часу та нового формату, окремі лексикографічні праці з діалектології.

Другий розділ книги зацікавить не тільки мовознавців, оскільки в ньому зібрано Наталині публікації з етнолінгвістики: про духовний світ народу та представлення міфологічних назв у словниках. Важливо, що тут уміщено повний текст її етнолінгвістичного словника «Гуцульська міфологія» (2002), який сьогодні вже став раритетом. Назва однієї зі статей – «Духовна культура карпатського регіону крізь призму лексики» – передає дух публікацій, уміщених у цьому розділі. До того ж культура і мова мешканців Карпат – це те, що завжди вабило й повсякчас опинялося під пильним оком дослідниці.

Тривалий час у центрі уваги Наталі Хобзей було дієслово, дієслівна система та префікс *ви-* в гуцульських говірках і ширше – у говірках південно-західного наріччя. Вивчення цієї частини мови в діалектах, аналіз історичного й ареального аспекту в дослідженні дієслів із префіксом *ви-* вилилося в низку статей, уміщених у третьому розділі книги.

Четвертий розділ присвячений працям про мовлення мешканців рідного Наталиного міста – Львова. Це була її особлива любов, яку вона не приховувала і якою пишалася. Гостям із інших міст намагалася представити своє, рідне, якнайкраще, щоб кожен, хто побував у Львові хоч раз, полюбив його, як вона. Цей розділ чи не найменший за обсягом, але вміщені в ньому статті – це лише штрихи до аналізу ширшого мовного контексту львівського мовлення, представленого в іншій відомій праці. Свою ідею – зафіксувати особливості мовлення мешканців Львова ХХ ст. – Наталя реалізувала разом із колегами в чотирьох перевиданнях новітнього за своєю формою словника «Лексикон львівський: поважно і на жарт» (2009, 2012, 2015, 2019). Джерелами його слугували насамперед власні спостереження авторок, а також художня та мемуарна література авторів-львів'ян. Особливість книги – не тільки тлумачення багатьох, іноді вже призабутих слів, сталих словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв і приказок, а й розлогі цитати, у яких згадано про львівські традиції та звичаї, історичні події, особливості побуту. Герої цих мініоповідок – не лише вигадані персонажі, а інколи й відомі львів'яни.

Наталя Хобзей була залюблена в діалектологію, а знайшовши якусь цікавинку про відомих чи не дуже дослідників живого мовлення, прагнула поділитися новою інформацією з науковою спільнотою, тому логічно виокремлено у книзі п'ятий розділ, де вміщено статті про М. Шашкевича, І. Панькевича, О. Брока, М. Ломацького, М. Грицака, Я. Закревську й інших мовознавців. І це були не просто портрети науковців, а ґрунтовний аналіз їхніх праць, розповіді про їхню творчу лабораторію.

Ніколи Наталя Хобзей не залишалася байдужою до книги, наукового дослідження і завжди, прочитавши, поспішала розповісти про новинку колегам, а часто реагувала публікацією рецензії. Із таких – відгуків на появу, наприклад, «Словника закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» І. Сабадоша, «Говірок Чорнобильської зони. Системний опис», «Листування Івана Зілінського з Іваном Панькевичем» М. Мушинки тощо – сформовано шостий розділ аналізованого видання.

Цінне й те, що у книзі вміщено ретельно зібрану й упорядковану бібліографію самої Наталі Хобзей.

Допоможуть читачеві легко зорієнтуватися у виданні зведені довідкові покажчики: список населених пунктів (за сучасним адміністративним поділом), список умовних скорочень і скорочень мов та діалектів, а також список літератури і джерел.

«Абі ні вийшло з пам'яті» – назва одного з розділів книги, так почала своє передслово упорядниці цього видання Оксана Сімович. І це дуже символічно, оскільки справжнього науковця (а саме такою була Наталя Хобзей!) пам'ятають завдяки його працям, а книга «Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія», переконані, прислужиться і виведе в науковій світі ще не одне покоління науковців – мовознавців, етнологів, істориків та всіх залюблених у рідне слово.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. «Молодіж не повинна укладатися в готові вже, вироблені шаблони ...»: Михайло Грушевський та українське студентство	3
Трач Віра. «Гігієна є мірилом культури»: українські фахові кола та гігієнічний рух у Львові на початку ХХ століття	22
Надрага Марта. Бібліотечна сфера у Другій Речі Посполитій: законодавче регулювання (1923–1939)	45
Фіногенов Олег. Західноукраїнське товариство Ліги Націй: створення, статутні завдання, перші кроки на міжнародній арені	55
Онишко Леся. Голодомор 1932–1933 років в Україні: основні етапи поширення інформації.	66
Ruda Oksana. Educational issue in the Polish socialist party activities during the interwar years of the 20 th century	86
Пагіря Олександр. Співпраця чехословацьких військових і «Карпатської Січі» у протидії диверсійним акціям Польщі й Угорщини проти Карпатської України (1938–1939)	97
Стасюк Олександра. Політичні настрої західних українців під час виборчих кампаній повоєнного періоду	113
Ільницький Василь. Обставини загибелі провідника окружного проводу ОУН Закарпаття Дмитра Бандусяка	125
Муравський Олег. Галицька асамблея (1991): витоки, спекуляції, ухвали	139
Артимишин Павло. «Газові війни» Російської Федерації та України 2006 та 2009 років: візії української суспільно-політичної думки	149
До 100-річчя ЗУНР	175
Ляскович Роман. Мобілізації українського населення до війська ЗУНР: організація, проблеми, наслідки (листопад-грудень 1918 року)	175
Стукаліна Надія, Лук'янченко Світлана. Військово-політичні успіхи та прорахунки органів державної влади і військового управління ЗУНР у битві за Львів у польсько-українській війні 1918–1919 років.	186
Губський Сергій. Становлення та діяльність військової авіації в українських арміях (1917–1920): історіографічний нарис.	196
Виздрик Віталій, Мельник Олександра. Аграрна політика уряду ЗУНР (ЗОУНР)	211
Олійник Сергій. Подільська сторінка історії Української Галицької армії у спогадах сучасників.	222

Borchuk Stepan, Zasytko Maryana. ZUNR (West Ukrainian People's Republic) in encyclopaedic editions.	238
Воєнна історія	247
Ткачук Андрій. Участь Збройних сил України в системі колективної безпеки в державній політиці незалежної України.	247
Постаті	257
Сова Андрій. Участь Івана Боберського в Науковому товаристві ім. Шевченка напередодні Першої світової війни.	257
Хома Іван. Євген Коновалець і Листопадовий чин у Львові	266
Середюк Марія. Від самостійницьких гасел до нормалізації: громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1931–1939)	274
Романюк Михайло. Василь Кук: до біографії Головного командира УПА (1941–1954).	284
МОВОЗНАВСТВО	293
Дидик-Меуш Ганна. Сполучуваність vs комбінаторика для розвитку історії української мови.	293
Сокіл Богдан. До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького сейму)	304
Галайчук Володимир. Борщ у ритуально-обрядовій та магичній практиці поліщуків Чернігівщини (за польовими матеріалами)	313
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Гаврилів Тимофій. Територія само(в)пізнання: «Чар Марока» Софії Яблонської-Уден.	331
Прокіп Валентина. «Небуденна» жінка залізної вдачі: Олена Пчілка очима сучасників (на матеріалі спогадів про письменницю).	341
ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ	352
Пастух Тарас. [Рец.]: На перехресних стежках барокових перекладів	352
Козловський Сергій. [Рец.]: Перша українська військова енциклопедія: проект «Історія війн і військового мистецтва»	359
Кобиринка Галина, Рябець Людмила. [Рец.]: Наталя Хобзей і її стезя, закосичена науковими думками, рідними словами...	366